

LOs Kinastrategi

© Landsorganisationen i Sverige 2021

Omslagsfoto: Lars Forsstedt

Grafisk form: LO

Produktion och tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2021

ISBN 978-91-566-3503-8

LO 21.08 100

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Strategidokument – Kina 2021	6
Syfte	6
2. Kinas växande politiska och ekonomiska inflytande	7
Ekonomisk utveckling	7
3. Kina och miljön	11
4. Politisk utveckling	12
Mänskliga rättigheter kopplat till ekonomin	13
5. Kina – mänskliga rättigheter och demokrati	14
Hukou-systemet	15
6. Den fackliga situationen	16
The All-China Federation of Trade Unions (ACFTU)	16
Den fackliga situationen på Taiwan	17
ACFTU inom ILO	17
7. Kinas biståndspolitik	19
8. LOs policy – krav och förhållningssätt	20

Sammanfattning

KINAS EKONOMISKA OCH POLITISKA MAKT har vuxit sig allt starkare under det senaste decenniet. Detta har haft stor inverkan på den globala utvecklingen och framtiden.

I takt med Kinas ekonomiska utveckling har både handel och investeringar mellan Sverige och Kina ökat. Allt fler svenska företag är närvarande i Kina och allt fler kinesiska företag bedriver verksamhet i Sverige. Den höga tillväxttakten påverkar inte bara det ekonomiska utbytet utan får även efterverkningar på arbetskraften såväl i Kina som i Sverige. Detta betyder att de ekonomiska relationerna mellan Sverige och Kina är alltmer viktiga, inte minst när det gäller påverkan på sysselsättning och arbetsmarknad. Förutom det ökade handelsutbytet mellan länderna finns olika former av samverkan och arrangemang som påverkar arbetstagarna i Sverige.

Det ökade handelsutbytet ställer allt högre krav på såväl inhemska som utländska företag. Fackföreningsrörelsen kräver att arbetstagare på den globala arbetsmarknaden ska omfattas av grundläggande fackliga rättigheter, såsom rätten att organisera sig och att rättmätigt ta en större del av den globaliserade ekonomins mervärde.

1. Strategidokument – Kina 2021

Syfte

I detta strategidokument utvecklas LOs syn och LOs förhållningssätt till Kina ur ett såväl politiskt som ekonomiskt perspektiv. Utgångspunkten har varit Kinas allt större betydelse för den ekonomiska och politiska utvecklingen i världen samt dess relevans för och påverkan på Sverige, men framförallt LOs och medlemsförbundens medlemmar.

Svenska arbetstagare arbetar, i växande omfattning, antingen i svenska företag med verksamhet i Kina eller i företag som gör affärer med Kina och därmed påverkas av kinesiska företags inträde på den svenska arbetsmarknaden. Detta föranleder att LO och medlemsförbunden behöver utveckla ett hållbart förhållningssätt och relation till Kina, dess företag, fackföreningsrörelse och andra relevanta organisationer.

Kinas kraftigt ökade ekonomiska och politiska inflytande i världen, kinesiska företags expansion utanför Kina, deras ovilja att följa internationella överenskommelser och direktiv samt kinesiska statens styrning, inblandning och snedvridning av den internationella konkurrensen motiverar särskild uppmärksamhet gentemot Kina. Därav denna strategi.

Syftet med strategin är att vägleda LO i dess relation till Kina, men också att ge stöd till medlemsförbunden och fackligt aktiva i deras relationer med Kina samt ge en fördjupad förståelse av utvecklingen i Kina och hur den påverkar Sverige och omvärlden.

Dokumentet har tagits fram i samarbete mellan LO och dess medlemsförbund, samt beretts i LOs tvärfackliga råd, LOs internationella kommitté och LOs arbetsutskott, för att slutligen antas i LOs styrelse.

2. Kinas växande politiska och ekonomiska inflytande

Ekonomisk utveckling

Sedan Kina i slutet av 1970-talet inledde ett öppnande av ekonomin genom en rad ekonomiska reformer har landet genomgått en betydande ekonomisk utveckling. Den starka ekonomiska utvecklingen har också följts av ökade politiska ambitioner globalt.

Under de senaste 40 åren har Kina förvandlats från jordbrukssamhälle till industrination. På 1970-talet levde 80 procent av befolkningen på landsbygden och fattigdomen var utbredd. Urbaniseringen tog fart och i dag lever 60 procent av befolkningen i städer.

Utvecklingen har möjliggjort en förbättrad levnadsstandard för hundratal miljoner människor. Från mitten av 1980-talet fram till 2010 kunde 680 miljoner kineser lämna den extrema fattigdomen. Samtidigt har framsteg skett bland annat när det gäller tillgång till hälsa, utbildning och social trygghet.

2010 intog Kina platsen som världens näst största ekonomi och beräknas bli den största 2030. Sedan 2008 har landet stått för 40 procent av tillväxten i världen.

Kinas växande ekonomiska ambitioner/inflytande

Den kinesiska ekonomin präglas av statlig styrning och omfattande inblandning i näringslivet. Utåt uttalar den kinesiska regimen att Kina är för frihandel och öppenhet, men i praktiken agerar man protektionistiskt. Genom subventioner (till exempel fördelaktiga lån och bidrag) ger staten kinesiska företag möjligheter att stärka sin internationella konkurrenskraft. Samtidigt är utländska företags tillträde till den kinesiska marknaden begränsat genom krav på samägande i vissa strategiska branscher eller krav på tekniköverföring för att få marknadstillgång. Under 2020 antog dock Kina en ny lagstiftning som delvis förenklar för utländska investeringar i Kina men även för att utjämna villkoren mellan inhemska och utländska företag.

Att Kinas ekonomiska politik är verktyg för statens politiska ambitioner kan inte ifrågasättas. Viktiga verktyg för att uppnå de ambitionerna är bland annat stora internationella infrastrukturprojekt inom olika sektorer såsom transport, telekommunikation och energi. Inte minst gäller det BRI (The Belt and Road Initiative) som ursprungligen var ett projekt där man ville uppgradera och bygga nya transportvägar på land och hav mellan Asien och Europa. Initiativet har i dag utvidgats till världens alla kontinenter och omfattar forsknings- och utbildningsutbyte, industriell utveckling, hälsovård och utvecklingssamarbete. Genom att erbjuda involverade länder bistånd och exportkrediter, som ibland resulterat i skuldkriser i mottagarländer, ökar Kina sitt politiska och ekonomiska inflytande. Kina har också kritiserats för att använda BRI som ett sätt att exportera sin industriella överkapacitet.

Målsättningen för kommunistpartiet "Made in China 2025" är att öka den inhemska innovationen och att köpa upp utländska högteknologiska företag. På det sättet kan Kina bli en stormakt med högteknologiska industrier

och teknologiskt självförsörjande. Till 2025 är målet att bli mer teknologiskt avancerat inom en rad områden såsom IT, automatiserad maskinutrustning och robotisering, flyg- och rymdindustri, maritim industri, moderniserad utrustning inom järnväg, energi, jordbruk, elfordon och biofarma. Med "Made in China 2025" ska det kinesiska näringslivet öka förädlingsvärdet så att tillväxten kan upprätthållas och bidra till att nå det långsiktiga målet om en stark stat år 2049.

Kinesiska företag gör därför på uppmaning av staten stora investeringar i omvärlden, och däribland Sverige, genom att köpa upp delar av eller hela företag, till exempel Volvo Cars, Spotify, News och Filmstaden (tidigare SF Bio som ägs av kinesiska Wanda Group genom ett amerikanskt bolag) samt Oatly.¹

Den starka ekonomiska tillväxten i Kina och kinesiska företagsetableringar utanför landet har gett landet betydande politiskt inflytande och möjligheter till påverkan utanför landet, både i internationella institutioner och i länder.

Kina har under de senaste decennierna vuxit enormt som industriland. Många företag har förlagt sin produktion till Kina i syfte att hålla nere sina produktionskostnader, men också för att öka sin konkurrenskraft och inte minst för att få tillträde till den kinesiska marknaden. För företag som säljer konsumentprodukter såsom kläder, skor, mobiltelefoner, tekniska prylar är naturligtvis produktionskostnaderna av avgörande betydelse och ett resultat av den allt hårdare konkurrensen företagen emellan. När det gäller andra typer av tillverkningsföretag, har en drivkraft varit att komma åt en marknad som man många gånger annars inte skulle ha tillgång till. Detta eftersom det kinesiska systemet ofta kräver att man ska vara närvarande med produktion i landet, om man ska kunna sälja produkterna inom Kinas gränser. Investerare och företag vittnar också om bristande patentskydd, industrispionage och piratkopiering vilket dels snedvrider konkurrensen men som även försvårar etablering i landet.

Utländska investeringar i Kina

Under 2019 gjordes utländska direktinvesteringar i Kina till ett värde av 140 miljarder USD. Hongkong erhöll 55 miljarder USD i direktinvesteringar, vilket var en halvering från föregående år. Som jämförelse gjordes utländska direktinvesteringar i USA med 251 miljarder USD under 2019.

Kinesiska investeringar i Sverige

Sverige ligger på topp 10 bland de länder med störst och flest kinesiska investeringar i Europa². Detta beror delvis på att Sverige har få investeringsregler som skyddar nationella intressen i jämförelse med andra länder. De vanligaste kinesiska investeringarna handlar om att få tillgång till högteknologisk forskning som till exempel bioteknik, medicin/hälsa, informationsteknologi, flygteknik, patentförvärv och tillgång till leverantörskedjor, så kallade globala värdekedjor.

De ackumulerade investeringarna från Kina i Sverige uppgick 2019 till

1 www.foi.se

2 <https://merics.org/en/report/chinese-fdi-europe-2019-update>

7,3 miljarder euro eller 79 miljarder kronor, enligt Rhodium Group. Siffran kan också jämföras med de tre europeiska länder som ackumulerat mest kinesiska investeringar sedan år 2000: Storbritannien 50,3 miljarder euro, Tyskland 22,7 miljarder euro och Italien 15,9 miljarder euro.

2018 fanns det 114 kinesiskt ägda företag i Sverige, det motsvarade knappt en procent av antalet utlandsägda företag. 2009 sysselsatte 35 kinesiskt ägda företag 517 anställda, tio år senare har detta ökat till 25 464 anställda (varav Volvo Cars med cirka 17 000 anställda).

De flesta av förvärven har genomförts sedan 2014, största aktivitet i Sverige var under 2017. Svenska moderbolag som blivit Kinakontrollerade återfinns framför allt inom fem sektorer: industriella produkter och maskiner, hälsa och bioteknologi, informations- och kommunikationsteknologi (ICT), elektronik samt fordonsindustri.

Så sent som 2019 vann China Railway Tunnel Group (CRTG) upphandlingarna på delar av den stora utbyggnaden av Stockholms tunnelbana. CRTG är en av världens största tunnelbyggare och är noterad på Hongkongbörsen, men ägs till största delen av kinesiska staten och flertalet högt uppsatta partimedlemmar sitter i styrelsen. CRTG har som långsiktig plan att etablera ett brohuvud för vidare expansion i Europa.³

Svenska investeringar i Kina

Många av LOs medlemsförbund har medlemmar som arbetar i företag med verksamhet i eller som gör affärer med Kina. I dag är drygt 600 svenska företag etablerade med verksamhet i Kina. Därtill ska läggas 10 000 svenska företag som bedriver handel med Kina.

Handelsutbyte mellan Sverige och Kina

2017 uppgick Sveriges totala varuexport till Kina till 58 miljarder SEK, vilket motsvarar 4,5 procent av Sveriges totala export och gör Kina till Sveriges åttonde största exportmarknad. Maskiner och apparater var den enskilt största posten. Även andra varor, såsom medicinska och farmaceutiska produkter och transportmedel, utgör stora delar av exporten. Tjänsteexporten uppgick 2017 till ett värde av 15,2 miljarder SEK.

Varuimporten från Kina uppgick 2017 till 71,8 miljarder SEK, vilket motsvarar 5,5 procent av Sveriges totala import och gör Kina till Sveriges sjunde största avsändarland. De vanligaste varorna vid import är kategorin maskiner, apparater och kläder. Importen av tjänster uppgick till ett värde av 9,7 miljarder SEK.

År 2018 hade Kina 37 handelshinder gentemot EU. Samma år tog Kina över stafettpipen från Ryssland som det land som har upprättat flest handelshinder gentemot EU. Kina är också det land vars handelshinder skapar störst förluster för europeiska företag. År 2018 beräknades Kinas handelshinder gentemot EU orsaka en sammanlagd förlust på 25,7 miljarder euro.

Kinesiska handelshinder består framförallt av restriktioner relaterade till investeringar, tjänstehandel, offentlig upphandling, copyright och teknikrelaterade hinder riktade mot varuhandeln. Den europeiska industrin

³ <https://www.byggvarlden.se/utmanare-har-for-att-stanna-178368/nyhet.html>

är den sektor som drabbats hårdast av Kinas handelshinder, både vad gäller hindrens omfattning och den ekonomiska förlusten som handelshindren orsakar.

LO ställde sig i början av 2021 bakom ett uttalande där Europafacket, EFS, fastslog hur EU bör förhålla sig till ett eventuellt investeringsavtal, även kallat CAI, med Kina. Detta uttalande utgör en första politisk bedömning av CAI.

EFS kritiserar Europeiska kommissionen som de menar påskyndat framtagandet av avtalet som de dessutom ser som ett politiskt misstag. Särskilt då det fortsatt råder systematiska och allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna, en allvarlig situation för den uiguriska etniska minoriteten i Xinjiang-regionen i Kina och allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Hong Kong med godtyckliga gripanden av fackföreningsmedlemmar, journalister, akademiker och andra demokratiska aktivister.

Därför uppmanar EFS, EU-kommissionen att arbeta fram en strategi för hur Kina kan utveckla och införliva demokratiska rättsstatsprinciper och stärka de mänskliga rättigheterna.

Som princip anser LO att alla handels- och investeringsavtal ska innehålla åtaganden från avtalsparterna om respekt och implementering av ILOs kärnkonventioner. LO menar att CAI-avtalet behöver förstärkas och att Kina ska förbinda sig att ratificera ILOs kärnkonventioner och att det i avtalet bör inkluderas en tidsplan för ratificering och implementering samt mekanism för gemensam uppföljning av avtalsparterna.⁴

4 ETUC Statement on EU-China Comprehensive Agreement on Investment | ETUC
EU – China Comprehensive Agreement on Investment (CAI): list of sections – Trade – European Commission (europa.eu)

3. Kina och miljön

KINAS ENERGIANVÄNDNING ÄR STÖRST i världen och därför är de också världens största utsläppsland av växthusgaser. Sammantaget står landet för mer än en fjärdedel av världens utsläpp. Även per capita är utsläppen högre i Kina än i Sverige. Samtidigt är de även världens största producenter av förnyelsebar energi. Landets ledning meddelade nyligen att de kommer att minska sina utsläpp snabbare än de tidigare deklarerat, bland annat genom att satsa mer på kärnkraft.

När det gäller energianvändningen är Kina störst både som producent och konsument. Inom vattenkraften har landet gjort stora investeringar och under senare år expanderat verksamheten, vilket lett till vidare diskussion om vattenförsörjningen. Den begränsade tillgången till vatten är ett ämne som ständigt återkommer på partiets agenda. Det är inte bara vattenkraften som är i behov av tillgången till vatten utan även jordbruket och en stor del av och industrin, där dess framställning är beroende av tillgången till vatten. I Gula floden har vattenflödet minskat till hälften. Tillgången till rent vatten är allt mer begränsad då vattnet blir mer förorenat och obrukbart. I dag beräknas över trehundra miljoner kineser enbart ha tillgång till förorenat vatten.

Kina är rikt på naturtillgångar såsom kol, aluminium, bly, tenn och brunsten, men även många av de metaller som behövs i högteknologiska industrier, där landet i princip är självförsörjande.

Förutom att Kina tillämpar löne- och arbetsvillkor, som inte skulle accepteras i Sverige, så sker produktionen också på bekostnad av miljö och klimat. När Sverige importerar från länder som har en högre utsläppsintensitet, ökar även våra konsumtionsbaserade utsläpp.

4. Politisk utveckling

DEN KINESISKA FÖRFATTNINGEN slår fast att Folkrepubliken Kina är en socialistisk stat under folkets demokratiska diktatur, ett begrepp som myntades av Mao. Kinas politiska historia har varit både brokig och kaotisk de senaste dryga hundra åren. Efter tio misslyckade upprorsförsök föll den sista kejsardynastin 1911 och Republiken Kina utropades av det revolutionära nationalistpartiet. Den nya republikens första år kom att präglas av interna stridigheter inom nationalisterna som sedan följdes av blodiga konflikter mellan nationalister och kommunister. Till detta lades senare en brutal japansk ockupation som kostade 30 miljoner kineser livet och inte avslutades förrän efter andra världskrigets slut.

Efter japanernas återtag bröt inbördeskrig ut mellan nationalister och kommunister. Kommunisterna, ledda av Mao Zedong, segrade och drev den nationalistiska regeringen i exil till Taiwan, varefter man började kollektivisera den kinesiska industrin och jordbruket. Kollektiviseringen gick fort och omfattade snart hela Kina. Samtidigt skars Kina av från väst genom en amerikansk handelsblockad. Mao ville stärka landet genom att omvandla Kina från en jordbruks- till en industrination genom att satsa på stålproduktion. De nyligen kollektiviserade jordbruken var dock ineffektiva och när fokus flyttades från mat till stålproduktion ledde detta till en hungerkatastrof som kostade nära 30 miljoner människor livet. Kina kom därefter att bryta även med Sovjet, vilket lämnade landet isolerat utan allierade eller handelspartners.

Mao Zedong menade att vägen framåt skulle gå genom ideologisk rensläring och lanserade 1966 kulturrevolutionen som skulle komma att pågå i tio år. Genom kulturrevolutionen kastades Kina in i ett laglöst tillstånd med omfattande utrensningar av oliktankande, hundratusentals människor mördades och 17 miljoner människor tvingades ut på landsbygden för omskolning. Efter Maos död var Kina ett sargat land med en ekonomi i ruiner. För att återvinna sin legitimitet behövde kommunistpartiet hitta vägar att bygga upp Kina och den kinesiska ekonomin.

Kina började sakta återuppta kontakten med omvärlden. Den strategi som skulle komma att ha störst påverkan på Kinas postmaoistiska utveckling var Deng Xiaopings "socialism med kinesiska förtecken". Denna gick ut på att Kina skulle genomgå en rad strukturella reformer som syftade till att modernisera industrin, jordbruket, universiteten och den teknologiska innovationen. Reformarbetet skulle däremot inte omfatta det politiska systemet som alltjämt skulle vara uppbyggt kring en enpartistat styrd av kommunistpartiet. 1978 lanserades ett reformprojekt med namnet "Reformer och öppnande" som bland annat syftade till att landet skulle decentraliseras, fritt företagande och privat ägande skulle åter legaliseras, lönsamhetskrav på statliga företag infördes och ekonomiska frizoner inrättades. Det var under denna era som landet myntade det välbekanta begreppet "ett land, två system", vilket innebar att Hongkong och Macao fick bibehålla sina system både vad gällde ekonomi och politik.

Den ekonomiska utvecklingen och den allmänna välbefinningsökningen är mycket viktiga för kommunistpartiets politiska legitimitet och Deng Xiaopings efterträdare har alla på olika sätt lutat sig mot detta reformprogram. Utvecklingen har dock inte skett jämt över hela Kina och stora klyftor finns både mellan stad och land och mellan kust och inland. Under Jiang Zemin:s sista år som partiordförande spekulerades det mycket kring vilken politisk inriktning Kina skulle anta vid nästa maktskifte. Många statsvetare, ekonomer och sinologer lade fram sina argument för att Kina, med hjälp av den ekonomiska utvecklingen, skulle reformeras i en mer demokratisk riktning. Varken under Jiangs efterträdare Hu Jintao eller Xi Jinping efter honom har det dock förts en politik som tyder på detta.

Mänskliga rättigheter kopplat till ekonomin

Med hjälp av den starka ekonomiska tillväxten i landet har kommunistpartiet kunnat leverera ökat välbefinnande för befolkningen, vilket varit en avgörande faktor för fortsatt starkt makttillhållande. I den mån det finns en politisk opposition tystas den och slås effektivt ned av den kinesiska administrationen (staten, polisen och militären).

5. Kina

– mänskliga rättigheter och demokrati

KINA ÄR EN ENPARTISTAT utan fria val där ingen politisk opposition är tillåten. Rättsväsendet och facket är i dag underställda kommunistpartiets kontroll. Kommunistpartiets kongress uttalade hösten 2017 en ambition om att utöka sin kontroll över alla delar av samhället.

Den kinesiska konstitutionen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations- och religionsfrihet. I verkligheten är dock samtliga friheter inskränkta i varierande grad. Särskilt i dagsläget då det råder systematiska och allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna, en allvarlig situation för bland annat för den uiguriska etniska minoriteten i Xinjiang-regionen i Kina och allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Hong Kong med godtyckligt gripande av fackföreningsmedlemmar, journalister, akademiker och andra demokratiska aktivister.

Efter president Xi Jinpings maktillträde 2012 har utrymmet för självständiga organisationer från civilsamhället minskat, samtidigt som förtrycket i Kina ökat. Flera av dessa organisationer från civilsamhället (bland annat de som gav juridiskt stöd till arbetstagare i Kina) har fått stänga sin verksamhet.

I dag använder de kinesiska myndigheterna i allt högre utsträckning den digitala tekniken för att kontrollera medborgarna. Genom utbyggnaden av 5G-nätet som erbjuder ultrasnabb elektronisk överföring och sammanlänkning mellan olika myndigheters datainsamling har övervakningen och informationsinsamlingen om enskilda medborgare ökat i allt större utsträckning. Officiellt hävdar kommunistpartiet att telekom-infrastrukturen är nödvändig för att staten ska kunna upprätthålla ordning och reda och för att skydda medborgarna från brott, medan den i själva verket snarare inskränker människors integritet.

Kinas ökade politiska, tekniska och ekonomiska makt påverkar både svenska företag och arbetstagare i och med att det har blivit allt vanligare att använda den digitala tekniken för att kontrollera arbetstagarna.

Kommunistpartiet säger sig välkomna ett aktivt civilsamhälle men i verkligheten kontrolleras civilsamhället hårt och utrymmet för det civila samhället har krympt under senare år.

Förespråkande av politiska rättigheter är i regel förbjudet och det förekommer på regelbunden basis att aktivister och människorättsförsvareare frihetsberövas. Offentligt påtvingade erkännanden från frihetsberövade kineser och utländska personer existerar och utövas i landet.

Kina utövar dödsstraff och är ett av de länder där flest människor avrättas per år. Amnesty uppskattar att tusentals människor avrättas årligen; de riktiga dödstalen är okända, eftersom de klassas som statshemlighet.

När Kina får kritik för bristande mänskliga rättigheter hänvisar de ofta till sin nationella suveränitet.

Också här i Sverige har den kinesiska aktiviteten ökat. Satirprogrammet *Svenska nyheter* i Sveriges Television utlöste en diplomatisk kris efter ett inslag om kinesiska turister i Stockholm. En UNDP-stödd utställning på Fotografiska i Stockholm som stoppades är den senaste i raden av kinesiska

interventioner. Den här gången var det porträtt av Dalai Lama som väckte kinesernas missnöje.

I en alltmer polariserad värld blir det ännu viktigare att vi försvarar det system för mänskliga rättigheter som vi gemensamt har byggt upp inom FN-systemet.

Hukou-systemet

Det kinesiska systemet för folkbokföring (även kallat hukou-systemet) syftar på många sätt till att kontrollera vart befolkningen bosätter sig. Reglerna för vem som kan bosätta sig vart är strikta, framförallt för lands- och glesortsbefolkning som vill bosätta sig i stora städer. Systemet är delvis till för att förhindra att större delen av Kinas befolkning ska tränga ihop sig i en handfull överbefolkade superstäder och lämna resten av landet utan tillväxt. Bristen på arbetstillfällen på landsbygden och i mindre städer tvingar dock människor att söka sig till de stora metropolerna för att kunna försörja sig själva och sina familjer. Resultatet har blivit att många fattiga människor som samlats i storstäderna på jakt efter arbete tvingas leva som odokumenterade internmigranter i sitt eget land. 2018 fanns uppskattningsvis 250 miljoner internmigranter i Kina.

Internmigranter och deras familjer har bara rätt till sjukvård och skola i den provins där de är folkbokförda, vilket får till följd att många lever sina liv i ett skuggsamhälle på marginalen. Hukou-systemet har justerats på olika sätt genom åren men står fortfarande starkt i sina grundvalar. Kommunistpartiet har hoppats att kunna skapa mer tillväxt i mindre städer genom att göra det lättare för folk från landsbygden att folkbokföra sig där. Men eftersom möjligheterna att hitta arbete ofta är små i de mindre städerna har reformen inte fått önskad effekt.

6. Den fackliga situationen

The All-China Federation of Trade Unions (ACFTU)

Sedan det kommunistiska partiet tog över styret 1949 är All-China Federation of Trade Unions (ACFTU) den enda tillåtna fackliga centralorganisationen i Fastlandskina. ACFTU består av 1,7 miljoner lokala fackföreningar som totalt organiserar fler än 300 miljoner medlemmar i två parallella strukturer. Dels en regional struktur som består av 31 provinsfack, dels en struktur med 10 nationella branschfederationer.

ACFTU är starkt lierade med kommunistpartiet. Fria fackföreningar är inte tillåtna och försök att bilda oberoende fackföreningar har varit sällsynta och kortlivade. De försök som gjorts har regimen hårdhänt slagit i spillror. Arbetarnas missnöje med undermåliga arbetsvillkor och ACFTUs oförmåga att företräda arbetarna har lett till otaliga vilda strejker och andra otillåtna aktioner, vilka samtliga slagits ned av regimen.

ACFTU benämner sig själva som en "arbetarklassorganisation av anställda som frivilligt förenas av det kommunistiska partiet i Kina, facket är en bro och länk mellan partiet och massan av anställda. De är en viktig social pelare för statsmakten och en representant för medlemmarnas och de anställdas intressen."

Sammanfattningsvis konstateras att Kina inte lever upp till internationellt antagen standard när det gäller fackliga rättigheter. ACFTU klassas inte heller som en oberoende demokratisk facklig organisation, vilket har lett till att ett inträde i Världsfacket ITUC inte är aktuellt. Den internationella fackföreningsrörelsen har delade åsikter om hur man ska förhålla sig till ACFTU. Även den svenska fackföreningsrörelsen har haft delade åsikter om sitt förhållningssätt till ACFTU. Några svenska fackförbund har valt att ha viss kontakt med ACFTUs förbund, där man utbyter information och erfarenheter (framförallt inom tillverkningsindustrin), medan andra fackförbund varit mer avvaktande i sitt förhållande, eller principiellt tagit avstånd. Samtidigt ser vi hur allt fler medlemmar i LO-förbunden påverkas av utvecklingen i Kina genom Kinas ökade investeringar och företagsetableringar och genom att förändringsprocesserna i den globala politiska och ekonomiska utvecklingen går i ett så högt tempo.

I Hongkong finns fyra fackliga paraplyorganisationer, två oberoende och två politiskt styrda. Till de oberoende hör den fackliga organisationen Hong Kong Confederation of Trade Unions (HKCTU) som har haft en aktiv roll i demokrati-rörelsen.

Den svenska fackföreningsrörelsen har länge haft ett nära samarbete med HKCTU, vilka även är medlemmar i ITUC. I och med antagandet av de nya säkerhetslagarna som Kina påtvingade Hongkong har Hongkongs demokratiska självständighet krympt men även inskränkt Hongkongbornas och fackens rättigheter. Införandet av dessa lagar innebär en risk för slutet för principen "ett land, två system".

År 2020 greps ledare för HKCTU av polis efter att ha deltagit i demonstrationerna mot de nya säkerhetslagarna. De fängslade fackliga ledarna

anklagades, åtalades och dömdes för uppviglande och förberedelse av terrorhandling i enlighet med de nya säkerhetslagarna.

Den fackliga situationen på Taiwan

Fackföreningsrörelsen på Taiwan har andra förutsättningar än de som råder i Hongkong och på det kinesiska fastlandet. Taiwan har en historia av auktoritärt styre men är i dag en välfungerande demokrati med fri press. På Taiwan finns i huvudsak två fackliga centralorganisationer: CFL (Chinese Federation of Labour) och TCTU (Taiwan Confederation of Trade Unions). CFL är medlemmar i ITUC, TCTU har lämnat in en ansökan om medlemskap. CFL betraktas generellt som mer konservativt och högerorienterat medan TCTU betraktas som mer progressivt och vänsterorienterat.

Det är svårt att få en heltäckande bild av den taiwanesiska fackföreningsrörelsen men det är bekräftat att det finns flera aktiva och demokratiska fackföreningar på Taiwan, inte minst inom den statliga energisektorn. Detta är fackföreningar med hög anslutningsgrad, som upprätthåller en fungerande interndemokrati med öppna val, genomför kollektivavtalsförhandlingar med sina motparter samt organiserar demonstrationer och politiskt lobbyarbete för att skydda sina medlemmars intressen. De deltar även aktivt och genomför sina åtaganden i sina internationella branschorganisationer.

ACFTU inom ILO

Kina har varit medlem i ILO, Internationella arbetsorganisationen, sedan dess grundande 1919. (Kina som nation har dock genomgått flera omvandlingar och varit flera olika länder under denna period. Folkrepubliken Kina har varit medlem sedan 1971, innan dess var det Taiwan som under många år innehade det internationella erkännandet som Kinas legitima regering och representerade hela Kina i ILO.)

Den kinesiska fackliga centralorganisationen ACFTU fick en plats i ILOs styrelse 2011. Inträdet föregicks av en lång diskussion inom såväl Världsfacket, ITUC, som arbetstagargruppen inom ILO. Bland annat restes krav om att ACFTU skulle försvara ILO, de åtta kärnkonventionerna och försvara mänskliga rättigheter även när de kränks i andra länder. ACFTU måste verka för att multinationella företag, både kinesiska och andra internationella företag, respekterar fackliga rättigheter och tecknar internationella ramavtal oavsett om företagen verkar i Kina eller utomlands.⁵

ACFTU är inte medlemmar i ITUC. Detta innebär att ITUC fick ett mandat färre i ILO, vilket även ledde till att den nordiska styrelseplatsen gick från ett ordinarie mandat till ett ersättarmandat. Inom ILO har dock både ordinarieledamöter och ersättare i det närmaste samma rättigheter. ACFTUs representant har kritiserats för sitt agerande i styrelsen, eftersom denne ofta har gått emot arbetstagargruppens ställningstagande vid om-

⁵ ICFTU, *China policy*, 2007. ICFTUs analys av villkoren i Kina finns därefter presenterad i *Internationally Recognised Core Labour Standards in the People's Republic of China*, ICFTU, 2013. Se även artikeln *China: The ICFTU and Dialogue*, Global Labour Institute, 2007. En central tes i texten är att kritisera ACFTU, samtidigt dras följande slutsats: "Isolating the ACFTU is no longer a sensible and realistic strategy for ICFTU".

röstningar och istället valt att stödja arbetsgivar- och regeringsdelegationernas uppfattningar.

ILO har vid upprepade tillfällen uppmanat Kina att vidta åtgärder för att arbetare ska ges rätt att bilda oberoende fackföreningar och att man ska få ansluta sig till en fackförening som man själv väljer.

Kina har ratificerat fyra av ILOs åtta kärnkonventioner, dock inte konventionerna om rätten att organisera sig och förhandla kollektivt och inte heller de två konventionerna om obligatoriskt arbete (tvångs- och slavarbete). De har inte heller ratificerat konventionen mot de värsta formerna av barnarbete. Därmed tillhör Kina de länder som undertecknar minst antal konventioner av alla medlemsländer i ILO. Kina har i stället omvandlat många av de internationella konventionerna till nationell lagstiftning, som inte följs lika noggrant som den borde.⁶

⁶ <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1337930&fileId=1647303>

7. Kinas biståndspolitik

KINESISKT BISTÅND SKILJER sig från svensk traditionell biståndspolitik. Det svenska biståndet utgår oftast från mer mjuka teman såsom att bygga demokratier, verka för fred, driva frågor som sexuella rättigheter, jämställdhet, forskning, utbildning, miljö eller frågor om hållbar energi.

Kommunistpartiets biståndspolitik handlar allt som oftast om infrastruktursatsningar, dessutom gör avsaknaden av transparens det svårare att följa biståndspengarna. Eftersom det kinesiska systemet i mångt och mycket saknar insyn, blir det inte bara svårare att följa transaktionerna/pengarna utan också volymerna av biståndet.

Kinesiska infrastrukturprojekt är till exempel bygget av Afrikanska unionens huvudkontor i Addis Abeba i Etiopien för 200 miljoner dollar, teatern i Dakar i Senegal och fotbollsstadion i Kongo.

När kineserna byggde Afrikanska unionens högkvarter, installerades även IT-teknik där alla komponenter i systemet distribuerades från Huawei. Detta visade sig sedermera innebära att kineserna löpande insamlade data från möten, mejlkonversationer och samtal som bedrivits inom Afrikanska unionen.⁷

Andra stora infrastruktursatsningar som Kina gör är att bygga motorvägar eller hamnar runt om i världen. I Afrika är Kina en lika stor biståndsaktör som USA. Även kontrollen över implementeringsfasen i biståndsprojekten skiljer sig, eftersom Kina behåller kontrollen genom hela kedjan i regel med egen arbetskraft och inhemska företag.

Medborgare i mottagarländer har uppgett att de upplever mer korruption ju närmare man bor ett kinesiskt projekt. Dessutom går investeringarna oftare till de lokala politikernas hemorter än andra områden.

Biståndet är till viss del kontroversiellt och omtvistat, eftersom det inte ligger någon administrativ förpliktelse på mottagarländerna och för att Kina till viss del via biståndet säkrar sina naturresurser. De stater som inte kan betala av sina skulder blir beroende av Kina.

Det kinesiska biståndet har följande utmärkande drag:

Non-interference-princip: Principen betyder att Kina inte blandar sig i mottagarländernas interna angelägenheter. Principen kan låta tilltalande men kan vara ett bekvämt sätt att kunna dra vinning av odemokratiska värderingar. Exempelvis har de länder i Afrika som uttalat stöttat Taiwan blivit utan bistånd.

Win-win-strategi: Principen bygger på att både mottagarlandet och Kina ska vinna på projektet. Exempelvis bytte Kongo koppar- och koboltutvinning mot en investering i ett motorvägsbygge.

Efterfrågestyrt bistånd: Detta bistånd är baserat på mottagarlandets behov, vilket ofta är framförhandlat bakom stängda dörrar.

⁷ SVT, Vem är rädd för Huawei, www.svt.se

8. LOs policy – krav och förhållningsätt

- › LO kräver att Kina ska respektera ILOs kärnkonventioner samt ratificera de som inte är ratificerade.
- › LO kräver att det kinesiska statsstyrda facket ska verka för att kinesiska staten ratificerar och implementerar ILOs kärnkonventioner.
- › LO hävdar att mänskliga och fackliga rättigheter ska omfatta alla arbetare, oavsett var i världen de lever och verkar. Kina ska respektera dessa rättigheter både inom det egna landet och i samräde med andra länder.
- › LO hävdar att mänskliga och fackliga rättigheter ska respekteras av alla företag, oavsett var de härstammar från eller var de verkar. Kinesiska företag som verkar i Sverige och i EU ska därför uppträda på ett sätt som ligger i linje med detta. Likaså ska svenska företag som verkar i Kina följa internationella konventioner, överenskommelser, uppförandekoder och avtal gällande bland annat mänskliga och fackliga rättigheter, arbetsmiljö och skälig lön. Detta inkluderar att föra dialog och samarbeta med demokratiskt valda arbetstagarrepresentanter.
- › LO menar att alla länder och företag som verkar på den internationella marknaden ska följa gemensamma spelregler för handel och internationell konkurrens. Kina ska respektera handelns internationella spelregler.
- › LO ska fortsätta att påverka Sveriges regering, EU och internationella institutioner för att utöva påtryckningar på Kina så att landet respekterar grundläggande mänskliga och fackliga rättigheter.
- › LO ska i alla sammanhang där vi är representerade, nationellt och internationellt, samt i övriga kontakter påverka och driva kravet om mänskliga och fackliga rättigheter i Kina.
- › LO anser att svenska staten ska iaktta stor försiktighet så att strategiska och viktiga samhällsfunktioner inte faller i kinesisk ägo.

Rapporten beställs från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
<http://lo.webshop.strd.se>

Augusti 2021
ISBN 978-91-566-3503-8
www.lo.se

OMSLAGSFOTO: Lars Forsstedt